

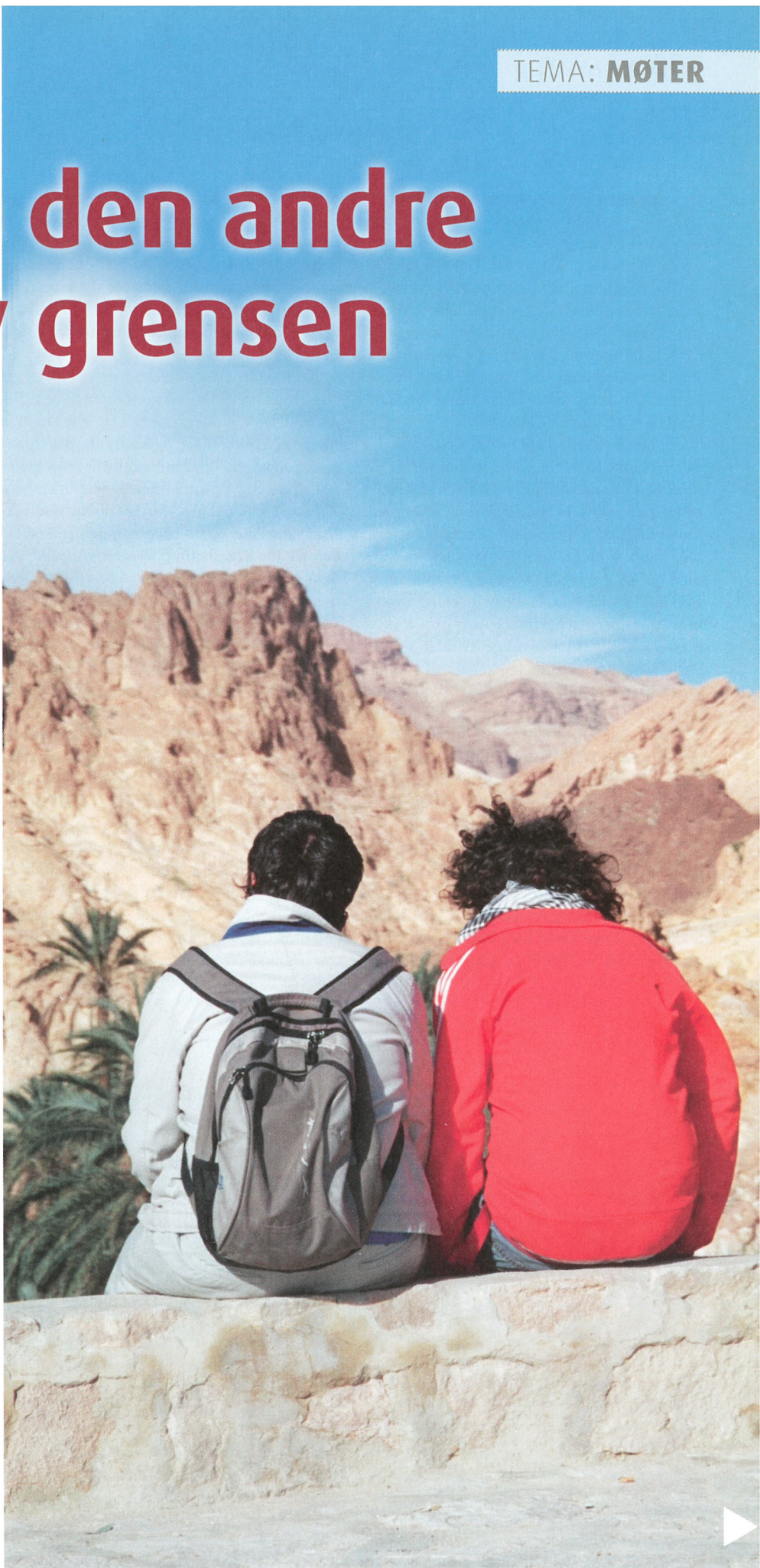
Møte på den andre siden av grensen

■ AINO SNELLMAN *fastlege i Tana*

Det er en vacker aprildag år 1984 i Tanadalen. Jeg jobber femte år som kommunelege, aleinlege i Utsjok, den eneste kommunen i Finland med samisk flertall. Jeg har blitt engasjert i å forstå bedre den samiske pasienten og lærer samisk for å kunne kommunisere orientlig med mine pasienter. Nå er jeg på tur til Karasjok med min kollega som vikarierer for meg i min svangerskapspermisjon, og min fire måneder gamle sønn er pakket med i bilen. Veien på finsk side opp Tanadalen har blitt ferdig året før, og tiden er moden for å kjøre litt lengre enn 10 mil til mitt utekontor i Karigasniemi. Det er nesten ti år til det bygges Samelandsbru over grenselven Tanaelva i Utsjok.

Riksgrensen er mystisk sterk, den skiller. Selv om jeg har bodd ved grensen i flere år har jeg ikke vært på norsk side annet enn når jeg har kjøpt margarin og mel i Polmak handel ved grensen. Jeg kjenner ingen på andre siden av grensen og Tanaelva. Men nu, nu har jeg hørt om at det skulle startes en samisk legeförening, og dette høres ytterst interessant ut. Finnes det samiske leger? Mitt kjennskap til samisk helsepersonell gjelder bare et par hjelpepleiere. Etter å ha fått tak på telefonnummeret til en samisk lege på Kirkenes sykehus, Knut, har jeg tatt en utenlandstelefon dit med bankende hjerte – det er langt fra vanlig å ringe utenlands, nesten litt skummelt. Til min glede mente denne kollegaen at jeg godt kunne komme med på møtet i Karasjok, hvor det var mening å etablere en samisk legeförening.

På veien opp Tanadalen hører vi en kassett av norsk språk til finske som kan svensk, for å kanskje kunne forstå noe av det som blir sagt på møtet. Vi har hørt at det ikke bare skulle kommuniseres på samisk. Mitt skolesvensk hadde nesten aldri vært i bruk i praksis. Det er spenning i luften. Selv om han Knut hadde sagt at vi var velkommen, kan jeg ikke føle meg helt trygg. Vi har hørt fortellinger om hvordan en finsk kvinne som hadde samekofte på i Karasjok hadde fått skåret koftens sin med samekniv. Jeg har ikke kofte på men skulle prøve å snakke samisk. Hvordan tas dette imot? Men vi er to ekstra modige kvinner som ikke bryr oss. Vi skal til Karasjok.

ILLUSTRASJONSFOTO/BAKGRUNNSFOTO: ESTHER DIAZ PEREZ

Til vår store overraskelse er vi mange på møtet og stemningen er historisk. Jeg har ikke visst at det finnes så mange samiske leger, og enda mer. Den andre overraskelsen er at vi får så varm hjertelig velkomst uten skepsis mot utlendinger. At vi også blir medlemmer i den nye Sámi Doaktáriid Searvi, Samisk Legeforening, forstår jeg ikke der og da. Jeg tror «medlem» eller «miellahttu» er noe lignende støtte medlem. Men fullt medlemskap blir det, og svært aktivt.

En helt ny verden åpner for meg. Plutselig er jeg blant hyggelige kolleger som prater samisk og er interessert i den samiske pasienten og ting som jeg selv er interessert i. Etter dette møtet føler jeg meg ikke mere som aleinelege. Det finnes kolleger som forstår uten vansker med en gang når jeg forteller om min situasjon med en samisktalende befolkning i kommunen. Og plutselig forstår jeg at min nærmeste kollega ikke er i hjemlandet 17 mil borte i Ivalo, men Tanalegen Sigrun i Hilla-gurra bare fem mil fra meg om vinteren med isvei over elva, om sommeren noe lengre. Nu vet jeg hvem det er naturlig å prate med når det oppstår problemer med mine samiske pasienter. De er så mange og det blir stadig flere samiske leger. Jeg får en følelse av felleskap, både faglig og sosialt.

Etableringen av Samisk Legeforening blir for den unge uerfarne legen en inngangsport i samisk helsefaglig diskusjon. Raskt forstår jeg menneskerettighetsaspektet – tidligere hadde jeg konsentrert meg om å prøve å forstå bedre og å kunne kommunisere bedre

med enkeltpasienter, lære språket bedre. Med Samisk legeforening kommer jeg faktisk med i en politisk prosess. Vi jobber for å få til bedre helsetjenester for samer, for å få til barne- og ungdomspsykiatriske tjenester og somatiske spesialisthelsetjenester for samer. Hele tiden lærer vi mere om flerkulturellhet og flerspråklighet.

Kontakten med samiske leger i Norge gir etterhvert en åpning til kontakter til hele Sameland over landegrensene. Det blir utallige møter og konferanser, og fokus utvides fra samiske spørsmål også til urfolksmedisin generelt. Plutselig er mitt interessefelt ikke bare Tanadalen, ikke bare Nordisk, men også russisk Sameland og etterhvert hele urfolksverden på alle kontinenter. Språkmessig blir det også utfordringer. En tidlig konklusjon i samiske kretser blir at for å kunne kommunisere med samiske leger er det ikke nok å kunne bare samisk. Jeg må lære norsk. Dette skjer på herlige kurser i Svanvik i Sør-Varanger. Jeg må og ta i bruk fra glemmeboksen et språk opplært i studietiden i Helsinki, et språk som jeg trodde jeg aldri mere skulle ha behov for nordpå, russisk. Kontakten med russiske samer, samiske leger inkludert, begynner lenge før jernteppets nedfall, og samiske leger er aktive.

Med samiske møtepunkter over grensen blir det automatisk også norske kontakter. Norsk språk er etterhvert ikke mere så hindrende fremmed. Etter å iherdig sitte på det ene møtet og konferanse etter det andre forstår jeg av det norske språket mer og mer. Jeg

begynner også å bli kjent med nabolandet, noe som ikke var en selvfølge. Jeg kunne ha blitt en utkantslege i ytterste utkant mot det ukjente. Men med et omgangsområde over grensen, om ikke så lenge opplever jeg å faktisk bo veldig sentralt: det er fire flyplasser innom 20 miles radius og lett tilgang til tre regionale hovedsteder og universitetbyer i tre forskjellige land: Rovaniemi, Tromsø, Murmansk. Og det blir en mangfold av interessante medisinske kurser i Norge, selv om jeg fortsetter å arbeide i Finland. Muligheten å komme med på en norsk givende veiledningsgruppe i allmenntilleggsmedisin gir vesentlig faglig påfyll og kjennskap med mange flotte norske allmenntilleggs kolleger. Jeg kunne godt ha beholdt fokus bare på utkant-Utsjok – det var ju nok å gjøre der – og utvidet karriere rettet fokus etterhvert sørover som vanlig med Rovaniemi, Helsinki og Brüssel. Men nu blir det tett kontakt med Karasjok istedenfor Ivalo, Tromsø istedenfor universitetsbyen Oulu, Oslo istedenfor Helsinki og byer i verden med urfolkspreg i stedenfor Brüssel.

Etableringsmøtet av Samisk Legeforening våren 1984 ble i mitt legeliv et vendepunkt som startet en helt ny fase i kariæren. Den unge noe folkeskye ensomme utkantskommunelegen begynte sin utvikling mot en erfarne språkmektig Sámedoavttir som lærer å se over grenser.

ainosnellman@hotmail.com

